

*Development of the Social Pedagogy
Развитие на социалната педагогика*

РАЗВИТИЕ НА СПЕЦИАЛНОСТ „СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА“ В СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Нели Бояджиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В статията се представя развитието на нова за университетското образование специалност „Социална педагогика“ у нас. Тя е разкрита в началото на 90-години в СУ „Св. Кл. Охридски“ във Факултета по начална и предучилищна педагогика и бележи нов етап от развитието на педагогическата наука и университетското образование. В статията се представя и се прави критичен анализ на постиженията в подготовката на специалисти по социална педагогика в трите степени на висшето образование на базата на двадесетгодишния опит на катедра „Социална педагогика и социално дело“ в СУ.

Keywords: social pedagogy; university education; university degrees; development of pedagogy; professional qualification

Разкриването на нова за университетското образование специалност става реалност и се осъществява обичайно като нов етап от развитието на науката в отговор на потребностите на социалната практика. Новите изисквания към подготовката на специалисти, породени от промените в обществено-икономическата система и нейното управление, налагат необходимостта от разкриване на съответни на тях специалности. Утвърдените и традиционни за висшето образование направления не са достатъчни и не са съобразени с подготовката на специалисти за помагащите професии за социалното подпомагане или социалнопедагогическата работа с рискови социално-възрастови групи. В началото на 90-години, след демократичните промени, в социално-политическата система е налице необходимост от образование, квалификация, преквалификация и цялостна модерна подготовка на кадрите в новосъздадените структури и институции за социална и педагогическа работа, в министерства, държавни агенции, ведомства и в интензивно развиващия се неправителствен сектор.

Тези предпоставки обуславят началото на подготовка на необходимите кадри в полето на помагащите професии първоначално в новата за Бълга-

рия университетска специалност **„Социална педагогика“**. Това се осъществява за първи път преди четвърт век в СУ „Св. Кл. Охридски“ във ФНПП, където се въвежда обучение на студенти от тази нова специалност. ФНПП приема първите студенти държавна поръчка – редовно обучение, през учебната 1991/92 година. Последователно в следващите години се разкриват такива специалности в педагогическите факултети на другите утвърдени университети у нас – ЮЗУ „Н. Рилски“, ПУ „П. Хилендарски“, ШУ „Еп. К. Преславски“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, ТрУ – Ст. Загора, У-т „Ас. Златаров“ – Бургас, РУ „А. Кънчев“. В повечето от тях тази специалност се развива предимно в педагогически факултети или интегрирани с педагогическа подготовка структурни академични звена – катедри по педагогика и психология, а не от самостоятелни катедри по социална педагогика. В повечето от ВУ тя съществува паралелно с разкритата по-късно специалност **„Социални дейности“**, която стартира преди 20 години във висшето образование. Тя се разкрива в педагогически, философски, икономически, обществени, медицински или факултети по обществено здраве, в департаменти по хуманитарни науки в частните университети, където стартира първоначално обучението по социална работа във висшето образование.

Първата и единствена по рода си **катедра „Социална педагогика и социално дело“** е създадена СУ „Св. Кл. Охридски“ във ФНПП преди двадесет години през май 1996 г. Тя е ръководена последователно от професорите П. Петров (1996 – 2002), Н. Александрова (2002 – 2004), Г. Бижков (2004 – 2005), Кл. Сапунджиева (от 2006 досега).

Първоначално специалността се разкрива към съществуващата тогава катедра „Дефектология“, ръководена от проф. д.пс.н. Г. Ангушев (1936 – 1998), който е и декан на ФНПП по това време. Първият протовариант на учебен план е подготвен през 1990 г. с активното участие на гл. ас. М. Диков (1957 – 2010) като зам.-декан. Първоначалното работно наименование на новата специалност е **„Дефектология – социално дело“**. Преди да завърши първият випуск и да се утвърди окончателно това наименование, ФС и деканското ръководство, начело с новоизбрания през 1993 г. декан проф. Г. Бижков (1940 – 2014), пледира пред АС за утвърждаването на новата специалност като **„Социална педагогика“**. С неговото активно участие и инициатива и подбран състав от специалисти в тази научна област е създадена нова първа по рода си университетска катедра **„Социална педагогика и социално дело“**. Тя събира преподаватели с базисни компетенции, научни изследвания, академични постижения и практически опит по новата специалност. Преди това четения по социална педагогика са възложени на проф. д.п.н. Д. Цветков (1931 – 2003), който води такъв курс няколко години в специализацията като член на катедра „Начална училищна педагогика“ (1994 – 1998).

Първите варианти на учебен план (1991 – 1995) за **специалисти с висше образование** по социална педагогика интегрират подготовка и по социално дело. През „детските“ първи пет години в „предучилищната възраст“ на специалността тя се развива в широк интегративен план и дава едновременно по-тясна специализация в три основни направления – работа с деца и юноши, с възрастни и стари хора и по преквалификация и пренасочване на работната сила. По това време все още няма отделна специалност „Социални дейности“ и не е приет Законът за висшето образование с трите ОКС и степени на висшето образование. Няма все още разработени ЕДИ за нея. Подготовката е профилирана в три основни модула за работа с деца и юноши, възрастни и стари хора, с безработни. Завършилите получават дипломи за висше образование по социална педагогика с квалификация „социален работник“. Учебното съдържание обхваща теоретична и практическа подготовка за цялостна работа в социалната сфера. Името на катедрата съответства на профила на специалността.

След приемането на ЗВО от 1995 г. новосъздадената катедрата „Социална педагогика и социално дело“ подготвя и първия учебен план за ОКС „**Бакалавър**“ през 1996 г. В основата му са ЕДИ, които са задължителни по това време за утвърждаването на учебната документация. Този план е и гръбнакът и прототип за мултиплициране на следващи планове за всички останали ВУ, които последователно инициират подготовката на социални педагози. Основни моменти от него са в основата на следващия, трети поред план, в който учебното съдържание е модифицирано и конструирано съобразно изискванията за европейската система за трансфер на кредити от 2003 г. След десет години през 2013 г. в Катедрата е разработен четвъртият поред модернизираният и осъвременен план, утвърден от АС, който е най-последният най-нов план, по който се обучават студенти вече трета учебна година.

Първата програмна акредитация на специалност „Социална педагогика“ в България с много добра оценка е направена отново в СУ „Св. Кл. Охридски“ – ФНПП, през 2003 г. Тя е последвана от поредни процедури със същата оценка в област на висше образование на педагогически науки – професионално направление 1.2. „Педагогика“, през 2007 и 2013 г. Формите за обучение са редовна и задочна в два варианта – с продължителност 5 г. и в съкратен срок (първоначално 3 г., а по-късно от 2002/03 – 2 години до 2007 г. обучение след полувисше/колежанско образование). Тази форма съществува до 2007 г., когато е приет последният випуск по наредба № 2. Средният брой студенти в един випуск е около 100 човека (50 редовна форма и 50 задочна форма) В първите години до 1997 – 1998 е по 200 – 250 човека, като най-много студенти се обучават в съкратената форма на обучение, а след отпадането ѝ приемът на студентите в редовна форма е 50, а в задочна – 25.

Учебният план за ОКС „Бакалавър“ включва основни дисциплини от всички области на науките, базисни за подготовката на социалните педагози – философия, етика, психология, социология, икономика, право, медицина, информационни технологии и др. Специализираната подготовка се осъществява от базисни дисциплини, които ЕДИ първоначално налагат („Въвеждане в специалността“, „Социална политика и законодателство“, „Социално управление/мениджмънт“, „Основи и методи на социална работа“ и др.). Изучават се дисциплини по социална работа със семейството, възрастни и стари хора, деца и рискови групи, безработни, в училище, на църквата и др. Общите и специализиращи педагогически дисциплини осигуряват базисна педагогическа подготовка и квалификация – теория на възпитанието, дидактика, история на педагогическите учения, история на социалната педагогика, сравнително образование, социална педагогика, семейна педагогика, андрагогика, герагогика, гражданско образование, теория и методика на социалнопедагогическото консултиране и съветване, педагогика на свободното време, социализация и ресоциализация, професионално ориентиране, основи на специалната педагогика, педагогика на интегрирането и др. Още след първи курс има широк набор от избираеми дисциплини (по четири на семестър), голяма част от които са с приложна и практическа насоченост. Практическата подготовка започва още в първата половина от обучението с хоспитиране в различен тип социални и педагогически институции, с текуща и държавна практика на терен. Въведен е и социалнопедагогически практикум в предпоследния семестър преди държавния стаж, курсов проект с изследователска насоченост и практически проект, защитаван в края на държавната практика (стаж).

Обучението на студентите от специалност „Социална педагогика“ – **ОКС „Магистър“**, започва веднага след 1996 г. и продължава вече 20 години. В Катедрата се подготвят и стартират първите за страната магистърски програми по социална педагогика и социални дейности „Преквалификация и пренасочване на работната сила“, „Работа с възрастни и стари хора“, „Работа с деца и юноши“, „Мениджмънт на социалните дейности“. В тази програма (научен р-л проф. д-р К. Спасов) до 2002 г. са подготвени над 700 магистри със съвместното участие на преподаватели от ФП на СУ „Св. Кл. Охридски“. След това тя е трансформирана в „Мениджмънт на социалнопедагогическите дейности“ през 2003 г. (от 2009 е с ръководител проф. Кл. Сапунджиева). В нея са обучавани още 400 магистри в редовна и задочна форма. От учебната 2002/03 се утвърждават нови първи у нас програми за ОКС „Магистър“ – „Педагогически съветник в училище“ (научни р-ли проф. д-р Г. Бижков и доц. д-р Ф. Стоянова), по която се обучават 60 студенти до 2008/09 г., и „Социалнопедагогическа помощ за семейството“ (редовно и задочно обучение, научен ръководител

проф. д-р Н. Бояджиева), преименувана в „Консултиране и социалнопедагогическа помощ за семейството“ през 2009 г. Тя функционира постоянно досега и в нея са обучавани 150 магистри, в т.ч. и чуждестранни граждани от Сърбия, Турция, Македония и Гърция. През учебната 2004/05 са приети учебните планове за още две програми: „Социалнопедагогическа работа с деца и юноши“ (задочна форма, научен ръководител проф. д.п.н. В. Борисова), в която са подготвени около 50 студенти до 2009 г. В програмата „Социалновъзпитателна работа в пробационната сфера“ (задочна форма, научен ръководител проф. д-р Н. Петрова) са обучавани 140 студенти. С различна степен на интензивност през годините се осъществява обучение по всички тези програми средно по 75 студенти на випуск, като броят им постепенно намалява в задочните форми и се свежда до 50 в последните няколко години.

Близо 1500 студенти са получили магистърска степен по социална педагогика в СУ „Св. Кл. Охридски“ – ФНПП, за период от 20 години. От студентите, обучавани в ОКС „Магистър“ по специалност „Социална педагогика“, 20% са по държавна поръчка. Непрекъснат и неизменен интерес поддържат трите магистърски програми, по които се обявява прием през последните няколко години, с тенденция за намаляване на броя на студентите в задочната форма. Абсолвентите – бакалаври и магистри, по социална педагогика са изравнени на брой – по 50 на година, общо 100 завършващи.

В магистърските програми се приемат студенти не само със същата ОКС, но и от други направления на висшето образование – хуманитарни, социални и други педагогически специалности. Близо половината до една трета от тях са завършили социална педагогика предимно във ФНПП, но все повече техният дял намалява за сметка на студенти от други педагогически специалности. Присъствието на студенти от други факултети на СУ и други ВУ е епизодично явление (СУ – ФФ, психология или философия), ФП (педагогика или социални дейности), ГГФ (география), Ф Сл ф (българска и руска филология), Бг Ф (богословие). Около 15 – 20 % са от други ВУ у нас (НБУ, БСУ, ВТУ, ШУ, ЮЗУ, ПУ, ТрУ и др., които са завършили социална педагогика и по-рядко социални дейности). По-рядко се записват чуждестранни студенти от съседните балкански страни – Гърция, Кипър, Сърбия, Македония, Турция.

Мотивите за избор и обучение в магистърските програми по специалността могат да се групират по следния начин. Първо, това е желанието да издигнат и задълбочат подготовката си на по-високо равнище за завършилите бакалавър по социална педагогика във ФНПП. Това са и в повечето случаи студенти, които вече са реализирани или желаят да работят по специалността, като смятат, че по-високата ОКС ще им даде предимство

при търсене на работа. Редовните студенти продължават в редовна форма на обучение по държавна поръчка, като по този начин продължават статуса си и ползват предимствата като учащи (общезития, стипендии, летни бригади в чужбина и др.). Техният прием се осъществява чрез конкурс и са по-сигурни в успеха си поради наличната подготовка от бакалавърската степен. Това са около една трета от студентите, които се обучават в магистърските програми с тенденция за намаляване на броя им.

На второ място сред мотивите за учене в ОКС „Магистър“ по социална педагогика е желанието за разширяване на подготовката в друга сфера, за нова квалификация и преквалификация или за получаване на диплома от СУ при завършилите други ВУ, особено частните ВУ (НБУ, БСУ). В тази група са завършилите начална и/или предучилищна педагогика, специална, педагогика на изкуствата, социални дейности, психология, педагогика. На трето място сред мотивите за записване на ОКС „Магистър“ са очакване за разрешаване на вътрешноличностни или семейни проблеми и кризи, ситуативни и утилитарно-прагматични мотиви, желание за удължаване на студентския живот, за нови контакти и разширяване на опита, за избягване от ежедневието, запълване на времето поради липса на подходящи работни места на малка част от учащите се. Това са в повечето случаи студенти, които сами заплащат за удоволствието да учат в СУ и да имат възможност да дойдат в столицата или да продължат пребиваването си в нея. Известна част са и тези, за които студентският статус и редовната форма на обучение дават възможност за участие в чуждестранни бригади или да оползотворяват времето си, като повишат образованието си, докато отглеждат децата си.

В учебните планове се акцентира в по-голяма степен на специализираната подготовка, в т.ч. и на практическата насоченост на обучението и фокусирането му върху спецификата на програмата. По-голяма част от студентите желаят да се проучват повече на практика изучаваните проблеми и да развият професионалните си компетенции освен в учебната група и с реални клиенти и потребители на социалнопедагогически услуги. Това те осъществяват в разработването на дипломните проекти, в които провеждат задължително конкретни изследвания и емпирични проучвания. За тези от тях, които работят в полето на социалната педагогика, това е реално осъществимо. При всички останали, които срещат трудности, научните ръководители се стремят да ги подпомагат методически и организационно.

В процес на разработване са нови интегрирани програми с други катедри и/или университети на междуфакултетско или междууниверситетско равнище, в т.ч. и с чуждестранни университети, както и подготовката във формите за СДК и проектната дейност в това направление. Катедрата вече има сполучливи активности в това отношение (проекти РЕЛЕ-2 за

подготовка по превенция на изоставянето, за подготовка на професионални родители по приемната грижа, СДК по арттерапия при емоционално-поведенчески проблеми в социалната сфера и по кризисна интервенция). Преподаватели от Катедрата участват редовно в разработването на университетските проекти по Фонд „Научни изследвания“, в резултат на които бяха внедрени избираеми учебни дисциплини („Компетенции за социални услуги“), издадени колективни монографии („Академични полета на социалната педагогика“, 2014). След продължителна близо десетгодишна опитна и изследователска работа предстои разкриване на нова магистърска програма – „Арттерапия в социалнопедагогическото консултиране и рехабилитация“, „Социална превенция“ и „Православна социалнопедагогическа работа“.

Преподавателите в магистърските програми са търсени лектори и участват в междууниверситетската мобилност на почти всички ВУ в страната, които подготвят социални педагози и социални работници. В магистърските програми четат утвърдени преподаватели от други факултети на СУ и от други ВУ, а всички професори работят до възможната от закона допустима пределна възраст на пълна заетост или хонорувани преподаватели след това. Предстои разширяване на обмена и обогатяване на четенията и с чуждестранни лектори.

Подготовката на студенти в ОНС „Доктор“ по социална педагогика стартира още в самото начало от създаването на Катедрата още през 1996 г. Първата акредитация за обучението по ОНС „Доктор“ по 05.07.01 и по социална педагогика за СУ беше осъществена през 2003 г., а след това през 2010 и 2016 г. с много добра оценка. Катедрата „Социална педагогика и социално дело“ получава първа за България официално правото за обучение на докторанти по същата научна специалност. Социалната педагогика е приоритетно направление във Факултета и НАОА поставя Катедрата във водеща позиция за ВУ. На основата на тази висока оценка има възможност да продължи и да се усъвършенства подготовката на докторанти по социална педагогика през следващите години в сътрудничество и в конкуренция с други катедри в СУ и други ВУ, получили вече акредитация (ЮЗУ, ПУ, РУ, ВТУ, ТрУ, ШУ и др.).

Безспорно Катедрата има първоначални постоянни успехи поради това, че в нея има съсредоточен най-висок научен потенциал в тази област за страната още от създаването ѝ. Професорите, които са работили за подготовка на докторанти по време на активната си работа и след излизането си в пенсионна възраст, са Ж. Атанасов, М. Белова, К. Спасов, П. Петров, Г. Димитрова, Г. Бижков, В. Борисова, Н. Александрова, Вл. Радулов. Професорите Ж. Атанасов (1919 – 2000), Георги Бижков (1940 – 2014), Кирил Спасов (1934 – 2016) до последния момент на живота си участват в рабо-

тата на Катедрата и дават своя принос в подготовката на докторанти. Днес Катедрата наброява 12 души щатен състав, от които половината – професори (двама от тях са и доктори на науките), трима доценти, двама главни асистенти, които са доктори, и един асистент. Двама от колегите напуснаха житейския път преждевременно в разцвета на академичното си развитие – доц. д-р М. Атанасова (1951 – 2007) и доц. д.п.н. Ф. Стоянова (1954 – 2009). Те оставиха незабравими спомени у колеги и студенти и ценни научни трудове и всяка от тях поотделно и двете заедно са допринесли за развитието на специалността.

В периода до 2011 г. повечето от половината хабилитирани лица от състава на Катедрата са били членове на научни комисии и СНС към ПВАК: председател на СНС (проф. Г. Бижков, 1993 – 1998); научен секретар на СНС по педагогика (доц.д-р Н. Бояджиева, 1998 – 2007); членове СНС – доц. д-р Н. Бояджиева (1998 – 2007), проф. д.п.н. Кл. Сапунджиева (1998 – 2004), доц. д.п.с.н. Н. Александрова – СНС по психология (1998 – 2004), доц. К. Герджиков (2003 – 2010), проф. П. Петров (2004 – 2007), проф. Г. Бижков (2007 – 2010); член на комисия по педагогика (проф.д.п.н. Кл. Сапунджиева (2004 – 2009), зам. председател СНС (проф. д-р П. Петров 2009-2010). Пет от членовете на катедрата са участвали като гл. редактори (проф. П. Петров, проф. Кл. Сапунджиева) или членове на редколегиите на сп. „Педагогика“ (проф. Г. Бижков, проф. Н. Бояджиева), „Стратегии на научната и образователната политика“ (проф. д.п.н. Н. Попов).

За изминалия близо 25-годишен период от създаването на Катедрата са обучавани 60 докторанти (56 за „доктор“ и 4 – „д.п.н.“). Повече от половината – 58% (от 35 бр. – 31 „доктор“ и 4 – „д.п.н.“) са защитили успешно дисертациите си. Четиримата доктори на науките са членове на Катедрата в професионалното направление 1.2. Педагогика. Повече от половината от общия брой на студентите в ОНС „доктор“ по педагогика са придобили тази степен след успешна защита. Една четвърт от тях (27%) са чуждестранни докторанти задочно обучение (8 бр. – 6 от Израел, 1 – от Гърция, 1 – от Иран). От останалите защитили редовните докторанти са 14 бр. (42%), а 9 бр. (31%) са на самостоятелна подготовка. Незащитилите 42% са отчислени с право на защита. Тези съотношения са сравнително благоприятни в сравнение с общата статистика в Националната стратегия за развитие на научни изследвания и академичните ресурси в България.

Рекапитулацията за реализацията на защитилите показва, че от 27 български докторанти 7 (23%) са членове на Катедрата (4 „д.п.н.“ са професори, а 3 са придобили научната и образователна степен „д-р“). Около една десета (4 на брой) от редовните докторанти, придобили вече своята научна образователна степен, са вече в чужбина (Канада и Германия). Една пета (8 на брой) са се хабилитирали (5 от тях в други ВУ и трима в Катедрата).

Останалите работят в НПО в социалната сфера на ръководни или експертни длъжности (3), като педагогически съветници в училище (3), експерти към МОН (2), в здравеопазването (2). Половината от защитилите се реализират във ВУ, близо една четвърт в СУ, а останалата една четвърт – на експертни и ръководни длъжности в НПО, държавна администрация и като помагачи специалисти в училище, медии, болници, други организации. Част от докторантите, отчислени с право на защита, работят като социални педагози в системата на МП, МОН, МЗ, МТСП, НПО и др. (пробационната сфера, училище, в социалнопедагогически домове и институции, като експерти в общински структури за работа с деца с противообществени прояви, в държавната администрация, в медии и др.). През 2016/17 г. в Катедрата се подготвят 6 докторанти, 4 от тях са редовни и отчислени с право на защита, като им предстои апробация.

В Катедрата са апробирани дисертациите за научната степен „доктор на науките“ на четирима нейни членове. За приблизително една трета от настоящия състав на Катедрата е давала своята помощ и преценка чрез обсъждане и одобрение на КС. Повече от две трети са подготвяни и придобили научна степен в Катедрата и чрез нея. Четирима са се хабилитирали в нея, шест са станали професори (4 от тях – д.п.н.) и пет са общо докторите на науките. Следователно в голяма степен Катедрата е работила за собственото си израстване (7 доктори, от които – 4 „д.п.н.“), за подготовка на чуждестранни докторанти (7) и за попълване на академичния състав на други ВУ (5), за „износ“ на български докторанти за чужбина (3), но също и за България – НПО (2), помагачи специалисти в образованието (2), държавната администрация (1), здравеопазването и социалната медицина (1), медии (1) и на свободна практика (1).

Почти всички хабилитирани са участвали в една или друга степен в научното ръководство на докторанти. На един хабилитиран се падат средно по четири обучавани докторанти в Катедрата, от които около двама средно защитават на година. Общо 14 ръководители са извели успешно 28 докторанти. Това са проф. д.п.н. Ж. Атанасов (1996 – 1), проф. д-р М. Белова (1999, 2002, 2006 – 3), проф. д-р Г. Бижков (1997, 2003, 2005 – 3), доц./проф. д-р Н. Бояджиева (2005, 2009, 2010, 2014 – 4), проф. д.пс.н. Н. Александрова (2004, 2005 – 2), проф. д-р Г. Димитрова (2005, 2008, 2015 – 3), проф. д-р П. Петров (2002, 2008 – 2), доц./проф. д-р Б. Минчев (2000, 2004 – 2), проф. д.п.н. В. Борисова (2006, 2008 – 2), проф. д-р К. Спасов (2005 – 1), доц. д-р Н. Петрова (2005 – 1), доц. К. Герджиков (2013 – 1), проф. Н. Попов (2014 – 1), проф. Кл. Сапунджиева (2015 – 1).

Защитени са докторски дисертации в следните отраслови направления на педагогиката: теория на възпитанието и дидактика (шифър 05.07.01): Социална педагогика – 25 (1 „д.п.н.“); Теория на възпитанието – 4 (1 – „д.п.н.“);

Теория на обучението (дидактика) – 2; Теория на възпитанието и дидактика – 1; Начална училищна педагогика – 1; Сравнително образование – 1 („д.п.н.“); Методология и методика на педагогическите изследвания – 1 („д.п.н.“). Защитени са дисертации по история на педагогиката и българското образование – шифър 05.07.02 – 2 бр. Преподавателите участват в докторантска академия в нов рамков учебен план и модул за подготовката на докторанти по педагогика от 2015 г., в т.ч. социална педагогика в СУ „Св. Кл. Охридски“ – ФНПП, а през 2016 г. е получена висока оценка и акредитация на нови докторантски програми по социална педагогика към Катедрата.

Изводи и препоръки

Подготовката на социалните педагози се е утвърдила категорично в университетското образование у нас през последните двадесет и пет години. СУ „Св. Кл. Охридски“ – ФНПП, е първопроходец, който открива за пръв път специалността, подготвя първите учебни планове за нея, последователно ги доразвива и усъвършенства пред годините (1991, 1996, 2003, 2013), въвежда трите степени на висшето образование в социалната педагогика, като заема челно място и в подготовката на докторанти в тази област, включително и за научната степен „доктор на педагогическите науки“.

Налице е вече и собствен опит и на други ВУ в подготовката на социални педагози, които възприемат модела на подготовка, стартирал в СУ „Св. Кл. Охридски“ в катедрата „Социална педагогика и социално дело“ преди четвърт век. Те предлагат вече свои модификации на учебни планове и подготвят академичен състав за самостоятелно осигуряване на научното развитие на специалността. Това поставя факултетите и отделните катедри в конкурентна ситуация при наличие и на все повече сродни специалности в сферата на помагащите професии и в един и същи университет и предлагане на обучение по социална педагогика в почти акредитирани професионални направления по педагогически науки у нас. Тази тенденция и направеният анализ позволяват да се направят обобщения на постиженията и някои препоръки към усъвършенстване на университетското обучение по социална педагогика.

Постиганията в подготовката на социалните педагози в СУ „Св. Кл. Охридски“

1. Създаване и постоянно обновяване и усъвършенстване на учебната документация – учебните планове и програми, като се трансформира част от хорариума за лекции в семинари, тренинги и практикуми към специализираните дисциплини.

2. Осъществено е по-широко включване на демонстрации, хоспитиране и интерактивни методи на обучение чрез директни или видеонаблюдения на социалнопедагогическата работа на терен в специализирани звена в социалната сфера.

3. Разнообразени са формите за практическа подготовка чрез практикуми, социалнопедагогически тренинги, за управление и решаване на конфликти, формиране на социални и комуникативни умения, за собствен опит и личностен растеж и др.

4. Включени са повече практически занятия и самостоятелна работа в учебния план в рамките на задължителната подготовка, но е разширен спектърът на избираемата подготовка по конкретни проблеми на работа с различни социални, възрастови и рискови групи, които са обект на социалнопедагогическа помощ.

5. Водещи специалисти от други факултети и ВУ водят различни специализиращи курсове, а редовните форуми, организирани от Катедрата, способстват за пренасяне, обогатяване и разпространяване на водещ опит и добри практика.

6. Налице е пълно осигуряване на обучението с учебно-помощна литература, учебни помагала, учебници и методически ръководства. Издадена е и първата цялостна колективна монография по социална педагогика у нас – „Академични полета на социалната педагогика“ (2014), в която преподавателите от Катедрата представят резултати от дългогодишни изследвания и своя академичен опит.

7. Организират се регулярни срещи, семинари и научно-практически форуми – университетски конференции, симпозиуми, кръгли маси, ателиета за споделяне на опит, за обучение и популяризиране на сполучливи модели за реализиране на социалнопедагогическата превенция и помощ за справяне с рискови групи.

8. Осъществява се огласяване на дейности и кампании в социалната сфера, издава се и се доставя помощна специализирана литература, мултимедийни продукти и все повече се използват възможностите на ИКТ технологиите.

9. Преподавателите от Катедрата участват в обучението и подготовката на студенти по социална педагогика и в други университети в трите степени на висшето образование като лектори, ръководители, експерти, консултанти, рецензенти и изследователи, а някои се изявяват и са признати експерти на международно равнище.

Насоки и препоръки за подобряване на подготовката на социални педагози

1. Създаване на отделни модули за практика в зависимост от интересите, постиженията на студентите, набора от избираеми дисциплини,

курсови разработки и възможности в рамките на държавната педагогическа практика, ръководството и супервизията при преддипломния стаж.

2. Последователна системна и кооперативна съвместна работа с „базовите“ специалисти като наставници на студентите по практика, привличането им в работата на Катедрата и супервизия на работата на студентите.

3. Разширяване на участието на студентите от трите степени на образование – самостоятелно и съвместно с преподаватели, в проекти за работа в сферата на социалнопедагогическата работа, проучвания на терен и екипна работа.

4. Осигуряване на водещи специалисти от международен мащаб като гост-лектори, ръководители на „работилници“ и водещи на майсторски класове за придобиване на практически умения, пренасяне и разпространяване на педагогически опит.

5. Инициране и включване на студенти и преподаватели в медийни кампании за популяризиране на възможностите за подкрепа на деца, семейства и групи в риск към търсенето на социалнопедагогическа помощ и подкрепа.

6. Използване на възможностите на Факултета и промените в правилника на Университета за създаване на реално действащи лаборатории, консултативно-диагностични звена, центрове и кабинети за практикуване на студенти.

7. Разработване и реализиране на консултативни форми и центрове за кариерно развитие и на система за насочване за работа, специализация, квалификация и супервизия и първоначална подкрепа на дипломираните специалисти в сферата на социалната педагогика, социалните дейности и психология.

8. Инициране на функционални контакти, междукатедрени, междуфакултетни и междууниверситетски центрове, звена, обединяващи различен тип специалисти, за подготовка, специализация, квалификация и лицензиране за работа в социалната сфера.

9. Привличането на специалисти от обществени, държавни институции, от НПО, ВУ и научни звена за консултантска, проектна и експертна дейност, засилване на международната мобилност на преподаватели и студенти.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Академични полета на социалната педагогика, Съст. Кл. Сапунджиева, Науч. ред. Кл. Сапунджиева, Н. Бояджиева, М. Пиронкова, УИ „Св. Кл. Охридски“, София, 2014.

2. Бижков, Г. (2008). Обобщаващ доклад на ПК по ПНМТИ към НАОА за резултатите от акредитацията на професионално направление „Педагогика“. Оценяване и акредитация на висшите училища, № 14, 13 – 28.
3. Бояджиева, Н. Анализ на проблематиката в дисертациите по теория на възпитанието и социална педагогика (1996 – 2006), В: Социална педагогика – история, теория, практика. Съст. Н. Бояджиева и М. Пиронкова, София, 2007, 68 – 84.
4. Бояджиева, Н. Подготовка на студенти и докторанти в специалност „Социална педагогика“ в СУ „Св. Кл. Охридски“, сп. Педагогика, Година XXI, 2011, №1, 21 – 39.

GROWTH OF SPECIALITY “SOCIAL PEDAGOGY” AT SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

Abstract. The article presents the growth of a new speciality “Social Pedagogy” in Bulgaria. It has been established in the beginning of 90th years of 20th century in Faculty for Primary and Preschool Education at Sofia University “St. Kl. Ohridski”. The latter fact marks a new stage of development of the pedagogical science and university education. This article presents and makes a critical analysis of the achievements in the preparation of social pedagogy specialists in the three degrees of the tertiary education on the basis of the department of “Social Pedagogy and Social Work” in Sofia University’s experience.

✉ **Prof. Dr. Neli Boiadjieva**

Department of Social Pedagogy and Social Work
Faculty for Primary and Preschool Education
University of Sofia
Sofia, Bulgaria
E-mail: nelybo@abv.bg